

ALBRECHT DÜRER

APOKALYPSA

APOKALYPSA

Albrecht Dürer

VOLVOX GLOBATOR

Albrecht Dürer: Apokalypsa
Doprovodný text: Michaela Hájková
ISBN 978-80-7511-250-7 (pdf)

ÚVODEM

Již téměř sto let se v Itálii ubírá umělecký vývoj novou renesanční cestou a jen o málo později se po západoevropských dílnách umělců a řemeslníků šíří technika dřevořezu, když v roce 1498 spatří poprvé světlo světa Dürerova Apokalypsa, kniha obsahující patnáct grafických listů (tzv. figur) a text Zjevení sv. Jana. Byla vydána vlastním umělcovým nákladem v dílně jeho kmotra Antona Kobergera, vydavatele a tiskaře v říšském městě Norimberku, a to hned ve dvou verzích: latinsky pod názvem „Apocalypsis cum figuris“ a německy pod titulem „Die heimlich Offenbarung Johannis“.

Dürerovi nepatří prvenství v užití formy ilustrované knihy, jak se domnívali někteří badatelé označující ho za „objevitele obrazového alba“. Jeho Apokalypsou se naopak uzavírá období inkunabulí, velkých tištěných knih. Vzpomeňme jen na Apokalypsu z nizozemského Haarlemu, která se objevila v podobě vázané tištěné knihy pravděpodobně již někdy kolem roku 1430! Avšak přesto nelze odepřít první Dürerově knize punc jedinečnosti. Jednak pro dosud nevídanou technickou dokonalost, ke které dřevořez dovedl užitím jemného šrafování připomínajícího spíše dřevoryt, jehož nástup kolem roku 1700 znamenal vlastně už jen technické dovršení problému změnou nástroje v ruce tvůrce, a jednak pro nespornou kvalitu uměleckou. Ta spočívá především v tom, že Dürer dokázal výtvarnou formou obsáhnout celý děj Apokalyp-

sy (s čímž se do jeho doby nesetkáme) a ještě mnohem víc. Téměř ve všech obrazech spojil několik dějů odehrávajících se ve dvou sférách – nebeské a pozemské. V každém z těchto listů se prolínají jako hlasy mohutné polyfonie nadčasové vize Janovy se zcela reálnými prvky německé krajiny, dobové architektury a krojtů.

Dürer povýšil knižní ilustraci na svěbytný obraz, na autonomní dílo nezávislé na textu. Při pohledu na něj vlastně nevnímáme vidění židokřesťanského básníka prvního století po Kristu, ale před našima očima vyvstávají hrůzy posledních dnů, jak je viděl norimberský umělec na samém sklonku 15. století v dusném ovzduší před reformační bouří. Avšak o to důležitější je v tomto případě chápat obraz i slovo jako dvě neoddělitelné složky jednoho celku, kdy jedna na pozadí druhé sděluje své nejniternější poselství. Snad nejvýstižněji se v tomto smyslu o Apokalypse vyjádřil Max Dvořák, když řekl: „Tak stojí Apokalypsa mezi dvěma světy, jeden uzavírá a druhý zahajuje, spojujíc to, co bylo před renesancí, i to, co přišlo po ní.“

Vydání, které držíte v rukou, si neklade za cíl podat interpretaci Dürerova grafického cyklu. Takových pokusů, jistě velmi záslužných, bylo učiněno v rozsáhlé dürerovské literatuře již mnoho. Tato kniha je spíše snahou o prezentaci samotného díla ve spojení s textem jako jeho nedílnou součástí, jejím úkolem je rozkrýt prostor pro hledání na úkor totality tvrzení.

Za cenné připomínky k textu děkuji PhDr. Ing. Janu Roytovi

Praha, červen 1993

Michaela Hájková

Die heilige
Offenbarung Johannes

ZJEVENÍ SVATÉHO JANA

Svatý Jan divně vidění, kteréž jemu 9. na ostrově Patmos 11. Pán Kristus zjevil, vypravuje.

Zjevení Ježíše Krista, kteréž dal jemu Bůh, aby ukázal služebníkům svým, které věci měly by se díti brzo, on pak zjevil, poslav je skrze anděla svého služebníku svému Janovi, 2 kterýž osvědčil slovo Boží a svědectví Jezukristovo, a cožkoli viděl. 3 Blahoslavený, kdož čte i ti, kteříž slyší slova proroctví tohoto a ostříhají toho, což napsáno jest v něm; nebo čas blízko jest.

4 Jan sedmi zborům, kteříž jsou v Azii: Milost vám a pokoj od toho, kterýž jest a kterýž byl a kterýž přijíti má, a od sedmi duchů, kteříž jsou před obličejem trůnu jeho, 5 a od Ježíše Krista, jenž jest svědek věrný, ten prvorozený z mrtvých a kníže králů země, kterýž zamiloval nás a umyl nás od hříchů našich krví svou 6 a učinil nás krále a kněží Bohu a Otci svému, jemuž bud sláva a moc na věky věků. Amen. 7 Aj, běže se s oblaky, a uzříš jej všeliké oko i ti, kteříž ho bodlí; a budou plakati pro něj všechna pokolení země, jistě. Amen. 8 Jáť jsem Alfa i Oméga, totiž počátek i konec, praví Pán, kterýž jest a kterýž byl a kterýž přijíti má, ten všemohoucí.

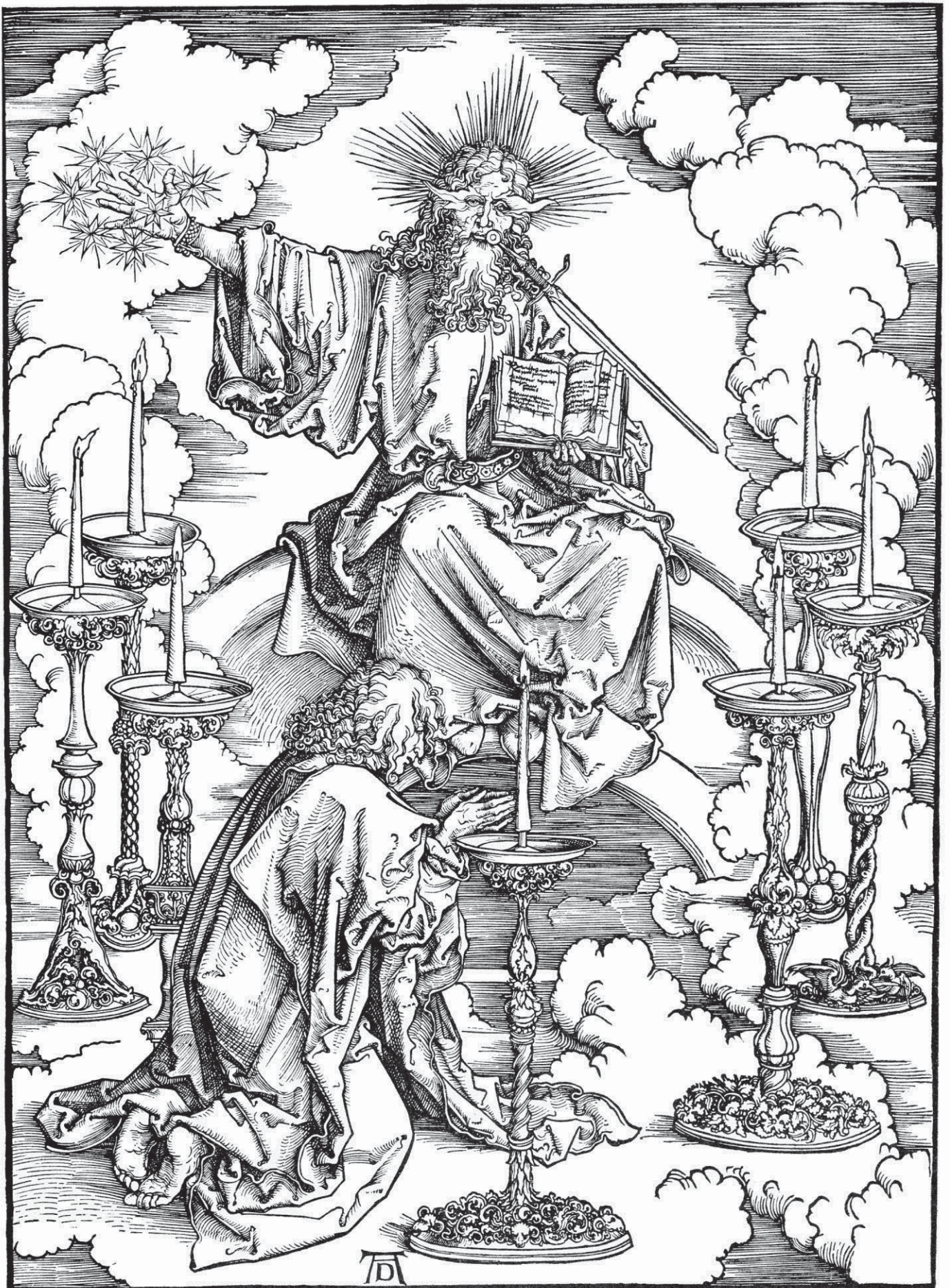
9 Já Jan, i bratr váš i spoluúčastník v ssoužení i v království i v trpělivosti Ježíše Krista, byl jsem na ostrově, kterýž slove Patmos, pro slovo Boží a pro svědectví Ježíše Krista. 10 A byl jsem u vytržení ducha v den Páně i uslyšel jsem za sebou hlas veliký jako trouby, 11 an dí: Já jsem Alfa i Oméga, ten první i poslední, a což vidíš, piš do knihy a pošli sedmi zborům, kteříž jsou v Azii, do Efezu a do Smyrny a do Pergamonu a do Tyatiru a do Sardy a do Filadelfie i do Laodicie. 12 I obrátil jsem se, abych viděl ten hlas, kterýž mluvil se mnou, a obrátiv se, uzřel jsem sedm svícňů zlatých, 13 a prostřed těch sedmi svícňů podobného Synu člověka, oblečeného v dlouhé roucho a přepásaného na prsech pasem zlatým. 14 Hlava pak jeho a vlasové bílé, jako bílá vlna, jako sníh, a oči jeho jako plamen ohně. 15 Nohy pak jeho podobné mosazi jako v peci hořící; a hlas jeho jako hlas vod mnohých. 16 A měl v pravé ruce své sedm hvězd, a z úst jeho meč s obou stran ostrý vycházel; a tvář jeho jako slunce, když jasně svítí. 17 A jakž jsem jej uzřel, padl jsem k nohám jeho jako mrtvý. I položil ruku svou pravou na mne, řka ke mně: Neboj se. Já jsem ten první i poslední 18 a živý, ješto jsem byl mrtvý, a aj, živý jsem na věky věků. Amen. A mám klíče pekla i smrti. 19 Napiš ty věci, které jsi viděl, a které jsou a kteréž se mají díti potom. 20 Tajemství těch sedmi hvězd, kteréž jsi viděl v pravici mé, a sedm svícňů zlatých: Sedm těch hvězd jsou andělé sedmi zborů, a sedm svícňů, kteréžs viděl, jest sedm zborů.

Svatý Jan z rozkazu Páně psal čtyřem správčům čtyř zborů, totiž Efezského, 8. Smyrnenského, 12. Pergamenského 18. a Tyatirského.

Andělu Efezské církve piš: Totoť praví ten, kterýž drží těch sedm hvězd v pravici své. kterýž se prochází u prostřed těch sedmi svícňů zlatých: 2 Známt skutky tvé a práci tvou i trpělivost tvou, a že nemůžeš trpěti zlých; a zkusil jsi těch, kteříž se praví býti apoštolé, ale nejsou, a shledals je, že jsou lháři. 3 A snašel jsi a trpělivost máš a pro jméno mé pracovals a neustal. 4 Ale mámť proti tobě to, že jsi tu první lásku svou opustil. 5 Protož pomni odkud jsi vypadl, a čiň pokání a první skutky. Pakliť toho nebude, přijdu na tebe rychle a pohnuť svícem tvým z místa jeho, nebudeš-li pokání činiti. 6 Ale toto máš, že nenávidíš skutků Mikulášenců, kterých i já nenávidím. 7 Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím: Tomu, kdož svítězí, dám jísti z dřeva života, kteréž jest u prostřed ráje Božího.

8 Andělu pak Smyrnenské církve piš. Totoť praví ten první i poslední, kterýž byl mrtvý a ožil: 9 Vím o skutcích tvých i o ssoužení a chudobě, (ale bohatý jsi), i o rouhání těch, kteříž se praví býti Židé a nejsou, ale zbř satanova. 10 Nebojž se nic toho, co trpěti máš. Aj, uvržeť dábel některé z vás do vězení, abyste skušení byli, a budete míti úzkost za deset dní. Budiž věrný až do smrti, a dámť korunu života. 11 Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím: Kdo svítězí, nebude uražen do smrti druhé.

12 Andělu pak Pergamenské církve piš: Totoť praví ten, kterýž má ten meč s obou stran ostrý: 13 Vím skutky tvé, i kde bydlíš, totiž tu, kdež jest stolice satanova, a že držíš se jména mého a nezapřel jsi víry mé ani v těch dnech, když Antipas, svědek můj věrný, zamordován jest u vás, tu, kdež bydlí satan. 14 Ale mámť málo proti tobě, že tam máš ty, kteříž drží učení Balámovo, kterýž učil Baláka pohoršení klásti před obličejem synů Izraelských, aby jedli modlám obětované a smilnili. 15 Tak i ty máš ty, kteříž drží učení Mikulášenců, což já v nenávisti mám. 16 Činiž pokání. Pakliť nebudeš, přijdu na tebe brzy a bojovati budu s nimi mečem úst tvých. 17 Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím: Tomu, kdož vítězí, dám jísti tu mannu skrytou a dám jemu kamének bílý a na tom kaménku jméno nové napsané, kteréhož žádný neví, než ten, kdož je přijímá.

18 Andělu pak Tyatirské církve piš: Totof praví Syn Boží, kterýž má oči jako plamen ohně, a jehož nohy podobné jsou mosazi: 19 Známt skutky tvé i lásku tvou i přísluhování i věrnost i trpělivost tvou a skutky tvé i ty poslední větší nežli první. 20 Ale mámt málo proti tobě, že necháváš ženy Jezábel, kteráž se praví býti prorokyní, aby učila a svozovala služebníky mé, aby smilnili a jedli modlám obětované. 21 Ale dalt jsem jí čas, aby pokání činila z smilstva svého, a však nečinila. 22 Aj, já uvrhnu ji na lože i ty, kteříž cizoloží s ní, v ssouzení převeliké, jestliže nebudou činiti pokání z skutků svých. 23 A syny její zmordují smrtí; i zvědít všecy církve, žeť jsem já zpytatel ledví i srdce a odplatím vám jednomu každému podle skutků vašich. 24 Vámt pak pravím i jiným Tyatirským, kteřížkoli nemají učení tohoto a kteříž nepoznali hlubokosti satanovy, jakž říkají: Nevzložímt na vás jiného břemene. 25 A však to, což máte držte, dokudž nepřijdu. 26 Kdož by pak vítězil a ostříhal až do konce skutků mých, dám jemu moc nad pohany. 27 I budeť je spravovati prutem železným, a jako nádoba hrnčičova střískání budou, jakž i já vzal jsem od Otce svého. 28 A dám jemu hvězdu jitřní. 29 Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím.

Kapitola

III

Troje psání Jan 8. ke třem správčům, totiž Sardinskému, 8. Filadelfitskému, 14. Laodicenskému, kteréž věrným služebníkům církve místo zrcadla býti může, jako i předešlé čtvero.

Andělu pak církve Sardinské piš: Toto praví ten, kterýž má sedm duchů Božích a sedm těch hvězd: Vím skutky tvé, že máš jméno, že jsi živ, ale jsi mrtvý. 2 Budiž bedlivý a utvrzujž jiné umírající. Neboť jsem nenašel skutků tvých plných před Bohem. 3 Pomniž tedy, co jsi přijal a slyšel a ostříhej a čiň pokání. Pakli bdíti nebudeš, přijdu na tě jako zloděj, a nezvíš, v kterou hodinu na tě přijdu. 4 Ale máš některé osoby i v Sardis, kteréž nepoškrvnily roucha svého, protož budouť se se mnou procházeti v bílém rouše; nebo jsou hodni. 5 Kdo svítězí, tenť bude odín rouchem bílým; a nikoliv nevymaží jména jeho z knihy života, ale vyznámt jméno jeho před obličejem Otce svého i před anděly jeho. 6 Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím.

7 Andělu pak Filadelfitské církve piš: Totof praví ten svatý a pravý, kterýž má klíč Davidův, kterýžto otvírá, a žádný nezavírá, a zavírá, žádný pak neotvírá: 8 Vím skutky tvé. Aj, postavil jsem před tebou dvěře otevřené, a žádnýť jich nemůže zavřítí. Nebo máš ač nevelikou moc a ostříhal jsi slova mého a nezapřel jména mého. 9 Aj, dávám z zběři satanovy ty, kteříž se praví býti Židé a nejsou, ale klamají. Aj, způsobím to, žeť přijdou a budou se klaněti před nohama tvýma a poznajíť, že jsem já tě miloval. 10 A poněvadž jsi ostříhal slo-

va trpělivosti mé, i jáť tebe ostříhati budu od hodiny pokušení, a kteráž přijítí má na všecken svět, aby zkušeni byli obyvatelé země. 11 Aj, přijduť brzy. Drž se toho, co máš, aby žádný nevzal koruny tvé. 12 Kdo svítězí, učiním jej sloupem v chrámě Boha svého, a nevyjdeť již více ven; a napíšíť na něm jméno Boha svého i jméno města Boha svého, nového Jeruzaléma sstupujícího s nebe od Boha mého, i jméno své nové. 13 Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím.

14 Andělu pak církve Laocedinské piš: Totof praví Amen, svědek ten věrný a pravý, počátek stvoření Božího: 15 Vím skutky tvé, že ani jsi studený, ani horký. Ó bys studený byl aneb horký. 16 A tak že jsi vlažný a ani studený, ani horký, vyvrhnu tě z úst svých. 17 Nebo pravíš: Bohatý jsem a zbohatl jsem a žádného nepotřebuji, a nevíš, že jsi bídný a mizerný i chudý i slepý i nahý. 18 Radímt, abys sobě koupil ode mne zlata ohněm zprubovaného, abys byl bohatý, a roucho bílé, abys oblečen byl, a neokazovala se hanba nahoty tvé. A oči svých pomaz kollyrium, abys viděl. 19 Já kteréžkoli miluji, kárám a tresci; rozhorliž se tedy a čiň pokání. 20 Aj, stojímt u dveří a tluku. Jestližeť by kdo uslyšel hlas můj a otevřel dvěře, vejduť k němu a budu s ním večeřeti a on se mnou. 21 Kdož svítězí, dám jemu seděti s sebou na trůnu svém, jako i já svítězil jsem a sedím s Otcem svým na trůnu jeho. 22 Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím.

Kapitola

IV

Viděl s. Jan Pána sedícího na stoličce u prostřed čtyřmecítma starců 5. a přitom blyškání, zvuk, hromobití, lampy, 6. sklené moře, 7. čtvero zvířat, a tak Boží slávu.

Potom jsem viděl, a aj, dvěře otevřené v nebi, a ten hlas první, kterýž jsem byl slyšel jako trouby, an mluví se mnou, říkoucí: Vstup sem, a ukážíť, co se má dítí potom. 2 A hned jsem byl u vytržení ducha, a aj, trůn postaven byl na nebi, a na trůnu jeden seděl. 3 A ten, kterýž seděl, podoben byl obličejem kameni jaspidu a sardiovi; a vůkol toho trůnu byla duha, na pohledění podobná smaragdu. 4 A okolo toho trůnu bylo trůnů čtyřmecítma, a na těch trůnách viděl jsem čtyřmecítma starců sedících, oblečených v roucha bílá. A měli na hlavách svých koruny zlaté. 5 A z toho trůnu pocházelo blyškání a hromobití a hlasové. A sedm lamp ohnivých hořících před trůnem, jenž jsou sedm duchů Božích. 6 Bylo také před tím trůnem moře sklené, podobné křišťálu, a u prostřed trůnu a vůkol trůnu čtvero zvířat, plných očí s předu i s zadu.

